

ARŞİV BELGELERİ IŞIĞINDA OSMANLI İTALYAN HARBİ'NDE (1911-1912)
TRABLUSGARP'IN İŞGALİ VE DERNE MUHAREBELERİNDE BİNBAŞI MUSTAFA KEMAL

Dr. Hüsnü ÖZLÜ

ÖZET

19'uncu yüzyılın sonlarına doğru sömürgecilik mücadelesine başlayan İtalya, bu konuda birçok Avrupa devletlerine göre geç kalmıştır. İngiltere Mısır'ı, Fransa Cezayir ve Tunus'u işgal etmiş İtalyanlar, Kuzey Afrika'daki son Osmanlı toprağı olan Trablusgarp'a girmişlerdir. 29 Eylül 1911 tarihinde İtalya'nın Trablusgarp'ı işgali ile başlayan bu savaş aynı zamanda 1911-1912 Osmanlı-İtalyan Harbi olarak da adlandırılmaktadır.

Trablusgarp'ı işgal etmeye çalışan İtalyanlar, asker çıkarmaya çalıştıkları yerlerde büyük direnişlerle karşılaştılar. Bölgede sınırlı güce sahip Osmanlı'nın kendisinin gerek kuvvet ve gerek silah bakımından çok üzerinde bulunan düşmana karşı gösterdiği kahramanlık üst düzeydedir.

Harbin başladığı günden itibaren asker ve mücahitler tarafından İtalyanlara karşı gösterilen direniş başarılı olsa da İtalyanları Trablus'tan tamamen çıkarmak için yeterli olmamıştır. İtalyanlar, Osmanlı kuvvetlerinden silah, cephane ve sayıca üstündür. Osmanlı kuvvetleri İtalya'nın üstünlüğüne rağmen Ayn Zara, Zanzur, Kırkkarış ve diğer muharebelerde büyük başarılar kazanmışlar, yerden açılan ateşle bir İtalyan tayyaresini düşürmüşlerdir.

Yüzbaşı Mustafa Kemal 1911 yılında, kendisi gibi Trablusgarp'a gönüllü giden birkaç arkadaşıyla birlikte önce Mısır'a oradan zorlukla Tobruk'a ve Derne'ye ulaşarak bütün olumsuz şartlara rağmen kendilerine verilen görevleri en iyi şekilde yerine getirmiştir. 30 Kasım 1911 tarihinde, Mustafa Kemal Binbaşılığa terfi etmiştir. Mustafa Kemal, 22 Aralık'ta Tobruk'ta başarılı muharebe yapmış, 30 Aralık 1911'de Yüzbaşı Nuri Bey ve diğer arkadaşlarıyla birlikte Derne'ye geçmiştir.

Anahtar Kelimeler: Trablusgarp Savaşı, Binbaşı Mustafa Kemal, Derne, İtalya, Kuzey Afrika.

MAJOR MUSTAFA KEMAL IN ITALIAN WAR (1911-1912) OCCUPATION OF
TRIPOLI AND DERNE BATTLES IN THE LIGHT OF ARCHIVES

ABSTRACT

Italy that started to colonialism striving towards end of 19th century was late on this issue in comparison with many European states. England occupied Egypt, France to Algeria and Tunisia and Italians invaded Tripoli that is the last land of Ottoman in North Africa. This war that started on 29th September of 1911 upon invasion of Tripoli by Italy is also called as 1911-1912 Turco-Italian War (Ottoman-Italian War).

Italians encountered great resistances at where they were trying to land troops in the course of their attempts to occupy Tripoli. Heroism that Ottoman performs against the enemy that was extremely superior with respect to both power and weapon is quite outstanding although Ottoman has limited power in the region.

Although resistance performed against to Italians by military and local tribes since the beginning of the war became successful, it could not be sufficient to remove Italians from Tripoli completely. Italians were superior to Ottoman forces with respect to weapon, ammunition and they were outnumbering. Despite of superiority of Italy, Ottoman gain important successes in Ayn Zara, Zanzur, Kırkkarış and other battles and made an Italian plane crash through opening a fire from the ground.

Mustafa Kemal, together with his several friends going to Tripoli voluntarily likewise, fulfilled the duty given to them ideally in spite of all adverse conditions through reaching initially to Egypt and then Tobruk and Derne with difficulty in 1911. Captain Mustafa Kemal promoted to be a major on the date of 30th November 1911. Mustafa Kemal performed a successful battle in Tobruk on 22nd December and then went to Derne together with Captain Nuri Bey and other friends on 30th December 1911.

Keywords: Tripoli War, Major Mustafa Kemal, Derne, Italy, North Africa.

GİRİŞ

Avrupa’da 19’uncu yüzyılda güçler dengesi bakımından meydana gelen gelişmelerden biri İtalya’nın 1870 yılında siyasal birliğini sağlamasıdır. O tarihe kadar şehir devletleri halinde bulunan İtalyanlar, bundan sonra tek bir devlet merkezinde toplanarak, Avrupa’da yeni bir güç haline gelmişlerdir. İtalyanlar, oluşturdukları birliğin büyük bir devlet olması için sömürge sahibi olması gerektiğini düşünmüşler, sömürge alanı olarak da Osmanlı Devleti’ne bağlı Trablusgarp ve Bingazi’yi seçmişlerdir. Avrupalı büyük devletlerle anlaşılan İtalya, Osmanlı Devleti’ne 23 Eylül 1911 ve 28 Eylül 1911 tarihlerine iki defa nota vermiştir (Kurtcephe- Beden, 2006: 79-80). Bu notalarda, Osmanlı subayları ile İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin, cahil ve mutaassıp halkı, İtalyanlar aleyhine kışkırttıkları, bunun bir sonucu olarak Trablusgarp ve Bingazi havalisinde bulunan İtalyanların can güvenliğinin tehlikeye girdiği, hatta canlarını tehlikede gören bazı ailelerin bölgeyi terke hazırladıkları belirtilmekte; bu aşamada, taassubun galeyanına sebep olduğu ve Osmanlı Devleti’nin de bunun bastırmaya muvaffak olamadığı ileri sürülerek Trablusgarp’a asker, silah, cephane ve erzak yüklü vapurların gönderilmesi kınanmakta idi (Kurtcephe, 1995: 53).

Trablusgarp uzun bir süre yarı bağımsız sayılabilecek şekilde “Dayılar” ve “Karamanlı Dayılar” tarafından idare edilmiş, 1834’te ise İstanbul’a bağlı bir eyalet haline getirilmiştir. 1864 tarihli Vilayet Kanunu gereğince Trablusgarp Eyaleti vilayet olmuş, 1877 tarihli kanunla da Bingazi, Derne ve çevresi doğrudan doğruya İstanbul’a bağlı müstakil bir sancak haline getirilmiş ve 1911 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir. Trablusgarp halkının hemen hemen tümünü Araplar ve Berberiler oluşturmaktadır (Değer, 1998: 1-2).

19’uncu yüzyılda hızla yayılan sömürgecilik politikasının bir sonucu olarak Fransa Osmanlı Devleti’nin Kuzey Afrika’daki topraklarından (Garp Ocakları) 1830’da Cezayir’i, 1881’de Tunus’u ele geçirmiş, bu bölgede işgale uğramayan tek toprak parçası olan Trablusgarp ise milli birliğini geç tamamlayan İtalya tarafından Rusya ile anlaştıktan sonra 29 Eylül 1911’de işgal edilmiştir (Arı, 2012: 155). Bu duruma karşı koymak ve İtalyanlara karşı yürütülecek savaşa katılmak üzere, birçok gönüllü Türk subayı, o sırada tarafsızlığını açıklayan İngiltere ve Fransa’nın işgal ettiği Mısır ve Tunus üzerinden Trablusgarp’a geçmeye başlamıştır (Sürmeli, 2012: 112). Bu dönemde Afrika’daki son Osmanlı tümeni çıkan isyanı bastırmak üzere Yemen’e gönderilmiş, kumandan ve vali vekili Neşet Bey kendisi gibi genç olan subayların yardımı ile işgale karşı direniş başlatmıştır. Enver Bey, Fethi (Okyar), Mustafa Kemal (Atatürk), Nuri Bey gibi subaylar gönüllü statüsüyle Trablusgarp’a gelmiştir (Ortaylı, Milliyet Gazetesi: 18 Eylül 2011).

Osmanlı Devleti, İtalyanların denizden saldırı yapacaklarına dair ilk somut bilgiyi 17 Nisan 1911 tarihinde Atina’daki Osmanlı Büyükelçisi Galip Bey’in İskiri (Skiros) adası açıklarında 12 savaş gemisinden oluşan bir İtalyan filosunun görüldüğünü ve filonun doğuya doğru yol aldığını bildirmesiyle elde etmiş ve derhal harekete geçmiştir (Childs; 1990: 145).

Trablusgarp Savaşı’nda deniz egemenliği İtalya’nın elinde olup, Osmanlı donanmasının bunu engelleyecek bir gücü yoktu. Ancak bölgedeki işgale karşı direnişi örgütlemek ve takviye etmek adına Mısır ile Bingazi arasında

denizden gizli bir ulaştırma ve nakliyat yolu kurulmuş, bu görevin başına da Yüzbaşı Rauf (Orbay) getirilmiştir (Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri, 1911-1912 Osmanlı İtalyan Harbi, Deniz Harekâtı, 1980:59).

Trablusgarp Savaşı sırasında Türk askerleri ve Arap mücahit güçlerine karşı hızlı bir ilerleme sağlayamayan İtalyanlar "basit bir Akdeniz gezintisi" olarak niteledikleri bu işgalde çok zorluklar yaşamışlar, Trablusgarp, Bingazi, Tobruk ve Derne'den 10 kilometrelik kıyı şeridini 6 ay boyunca aşamamışlardır. Uçak ve büyük balonlarla havadan keşif harekâtları yapmışlar ve Türk mevzilerini bombalamışlardır. Birçok Avrupalı sömürgeci devletin doğu Afrika'da yaptığı gibi İtalyanlar da 1882'de işgal ettikleri Eritre'den askere alıp eğittikleri ve "Askari" adı verilen bölge yerlilerini düzenli kuvvetler haline getirip İtalyan subayların komutasında Trablusgarp'a ve Bingazi'ye girmişlerdir (Saray, Milliyet Gazetesi: 05 Nisan 2007).

Trablusgarp Savaşı, Mustafa Kemal'in komutanlık ve teşkilât kurmadaki üstün niteliğini gösterdiği ilk yer olmuştur (Ertuna, 1984:144). Mustafa Kemal, Gazeteci Mustafa Şerif adıyla, sahte belge ve pasaportlarla İstanbul'dan 15 Ekim 1911'de Naci, Hakkı ve Yakup Cemil Beyler ile yola çıkmış yolda paraları bitmiş, Naci Bey, Ömer Fevzi Bey'den ikiyüz İngiliz lirası alarak yola devam etmişlerdir. Mustafa Kemal, yolda hastalanmış, İskenderiye'ye dönmüş, onbeş gün hastahane yatmıştır. Bu arada, Nuri (Conker) ve Fuat (Bulca) Beyler de onlara katılmışlar ve hep birlikte yola çıkarak çok zor şartlar altında Mısır üzerinden Trablusgarp'a ulaşmışlardır(Şıvgın, 1987: 188).

Nuri (Killigil) Paşa hatıralarında, "Trablus'ta düşmana bırakılan yirmi binden fazla top, onbinlerce tüfek, bol cephanesair mühimmat ve levazım buradan vaktiyle çıkarılsaydı, çekilen bunca silah ve mühimmat yoksulluklarına lüzum kalmayarak Trablus'un müdafaası bambaşka bir şekil alabilirdi. Fakat böyle olmadı, elimizde bulunan mebzul, modern silah ve cephaneyi düşmana bırakarak sonra yerlilerin Nuh Nebi'den kalma, çakmaklı tüfekleriyle muharebeler vermek mecburiyetinde kaldık, sözleri ile bölgede yaşanan sıkıntıları anlatmaktadır (Sürmeli, 2012: 136).

Trablusgarp'ın İşgali Süreci

29 Eylül 1911 tarihinde İtalya'nın Trablusgarp'ı işgali ile başlayan bu savaş ve 4 Ekim 1911 tarihinde İtalyan birliklerinin şehre girmesi ve yayılmasıyla devam etmiştir. 16 Ekim 1911'de İtalyan birinci filosundan bir grup, Derne önüne gelmiş ve şehrin ileri gelenleri bir heyet göndererek amiralden şehri bombardıman etmemesini rica etmiştir. Ancak Amiral Presbitero şehirdeki Osmanlı kuvvetlerinin teslim olmaları şartıyla bombardımandan vaz geçeceğini bildirmiş, Osmanlı kuvvetlerinin teslim olmayı reddetmesi üzerine kıyıdaکی vaha ile garnizon bölgesini ateşe tutan İtalyanlar, aynı zamanda da çıkarma harekâtını başlatmışlar ancak çok güçlü bir direnişle karşılaşınca çıkarma harekâtını ertelemişler ve 18 Ekim 1911'de ikinci çıkarma harekâtı sonunda Derne'ye girmişlerdir.

İtalya'nın Trablusgarp'a saldırmasıyla birlikte Osmanlı Devleti tedbir almaya çalışmış, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa¹'nin, İtalyan donanmasının Trablusgarp önüne gelmesi hâlinde ne şekilde hareket edileceği hususunda 26 Eylül 1911 tarihinde verdiği şu talimata göre hareket edilmiştir (OİH; K.57, D.H1, B.1-4.).

“İtalyan donanmasının Trablusgarp önünde görülmesi halinde, sancak ile selamlanması, selam için top atılması durumunda topla selamlanması, en yüksek rütbeli subayları tarafından yapılacak ziyarete nezaketle karşılık verilmesi emredilmiştir. İtalyan amiralinin karaya asker çıkarması halinde, İstanbul'dan talimat alınacağı söylenerek durum anında bildirilecek, kabul etmeyip de karaya asker çıkarma konusunda ısrar ederse silahsız engel olunacak, silah kullanırlarsa silahla karşılık verilecek ve asker çıkarılmasına engel olunacaktır. İtalyan donanması tarafından surlar üzerine ateş edilecek olursa karşılık verilecek, askerlerimiz kalelerimizi sonuna kadar müdafaa edecek, canlarını feda etmekten kesinlikle çekinmeyeceklerdir. İstihkâmlar tahrip edilerek müdafaa ve muhafazaları mümkün olmadığı takdirde, topların kamaları ortadan kaldırılacak ve bu hâlde şehrin müdafaasına çalışılacaktır.”

“Düşmanın karaya asker çıkarmasına şiddetle karşı konacak, başarısızlık durumunda mevkinin karadan da müdafaası imkânsız olacağından içerilere gidilerek çete muharebeleri yapılacak Osmanlı idaresinin devamına çalışılacaktır. Bu durumda Tunus yoluyla İstanbul'la yapılacak muhabere sonucu erzak tedarik edilecektir. İtalyanların saldırımları hâlinde, mevcut silah ve mühimmat vatansever halka dağıtılıp oradaki taburların mevcutları askerlik yaşı gelenlerin de katılımıyla müdafaa kuvvetinin artırılması için çalışılacaktır. Denizden yollar kesilse bile birçok subay arkadaşımız, oralarda çete muharebesine devam etmek üzere gönüllü yazılmış olduklarından Tunus ve Mısır yollarıyla yardımınıza koşacaklardır. Askerimiz Trablus'a bağlı olan yerlerde istisnasız İtalyan tebaası da dahil bütün yabancı tebaanın mal ve canının muhafazasına fazlasıyla dikkat edeceklerdir.” Gerçektende İtalyanların ilk işgal hareketine karşı bölgede büyük bir direniş yapılmış, ancak eldeki silah ve malzemenin yetersizliğinden dolayı bu direniş uzun sürememiştir.

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın, Trablusgarp ve Bingazi bölgesinin işgali hakkında İtalyan donanması tarafından yapılacak teklife karşı alınacak vaziyet ile ilgili olarak çektiği 29 Eylül 1911 tarihli şu telgrafta ayrıntılı bilgi verilmektedir (OİH; K.57, D.H1, B.1-6.).

“Trablusgarp ve Bingazi bölgelerinin müdafaa tarzına ait ayrıntılı şifrenizi şimdi aldım. Askerlik çağındakilerin art arda merkezlerine celplerine ısrar etmenizden ve diğer tertibatın da alınmasına başlamanızdan dolayı memnuniyetimi bildiririm. İtalyan hükûmeti tarafından 24 saat mühlet ile bugün verilen bir ultiमतında, Osmanlı hükûmeti tarafından İtalya'ya sağlanan bazı ekonomik çıkarların teminatı olarak Trablus ve Bingazi'nin İtalyanlar tarafından işgal edilmesine askerlerimizin karşı koymamasının memurlara tebliği, aksi takdirde

¹ Mahmut Şevket Paşa (1856-1913), Bağdat'ta doğmuştur. İlk tahsilini Bağdat'ta yapmış daha sonra İstanbul'a gelerek askerî liseyi bitirmiştir. Harp Okulundan sonra 1883'te Harp Akademisinden kurmay yüzbaşı olarak mezun olmuş, 1905'te korgeneralliğe kadar yükselmiştir. Kosova Valiliği yapmış, 1908'de Meşrutiyet'in ilanından sonra 3'üncü Ordu Komutanlığına atanmış ve 31 Mart Vakası üzerine Hareket Ordusu Komutanı olarak İstanbul'a girmiştir. 1909'da 1'inci, 2'nci ve 3'üncü Ordular Müfettişliğine atanmıştır. Aynı yıl Hakkı Paşa hükûmetinde Harbiye Nazırlığı görevine getirilmiştir. 1912'de mareşal olmuştur. 9 Temmuz 1912'de İttihat ve Terakki Partisi ileri gelenlerinin baskısı sonucu Harbiye Nazırlığı görevinden istifa etmiştir. 23 Ocak 1913'te sadrazam olmuş, 11 Haziran 1913'te İstanbul'da bir suikast sonucu öldürülmüştür. Türk Harp Tarihi Derslerinde Adı Geçen Komutanlar; Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1983, s. 486.

Trablusgarp ve Bingazi'nin işgali için gerekli askerî tedbirlere başvurulacağı bildirilmiştir. İtalyan hükûmetini müzakerelere zorlayarak vakit kazanabilmek ve böylece Avrupa devletlerinin ara buluculuğunu sağlamakla hükûmetimize faydalı bir çözüm bulmak üzere ultimatoma İtalyan hükûmetinin taleplerini tamamen reddetmeyecek şekilde cevap verilmiştir. Bu cevaba göre İtalyan hükûmetinin işgal teşebbüsü ve bundan dolayı Trablus ve Bingazi'ye saldırıları muhtemeldir. Böyle bir durumda Trablus ve Bingazi'de şiddetli mukavemet gösterilip gösterilemeyeceği, oradaki müdafaa vasıtalarının sayı ve kıymetiyle anlaşılacağından, şimdiden Trablus ve Bingazi yakınındaki istihkâmlarda veya uygun yerlere konuşlanması; İtalyanların karaya çıkmaya teşebbüs etmeleri durumunda yukarıda belirtilen müzakereler ve siyasi teşebbüsler sonuç verinceye kadar karşılık verilmemesi; İtalyan harp gemileri tarafından kabul edilemeyecek teklifler ileri sürüldüğü takdirde İstanbul'a müracaat edilerek oradan alınacak talimata göre hareket edileceği şeklinde cevap verilmesi; bununla beraber acilen ve şimdiden taburların mevcudunun ikmali; iç bölgelerdeki gönüllülerin süratle birliklerine teslim edilmesi bu sayede ileride gerekirse iç bölgelerden şiddetli direniş gösterilmesinin temini ve bir taraftan da Şeyh Senusi'ye müracaat edilerek dahildeki muharebeler için kendisinden yardım istenmesi uygundur. İtalyan donanması kılavuzu tarafından müracaat edildiğinde, açıklandığı şekilde muhabere ve müzakereler yapılarak mümkün olduğu kadar az yerin işgali konusunda uzlaşmaya varılacaktır..."

İtalya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ederek Osmanlı gemilerine saldırdığı, Preveze'de bir torpidonun tahrip edildiği, ayrıca silah, cephane ve erzâkın hızlı bir şekilde içerilere nakledilmesi konusundaki Harbiye Nezareti'nin emirlerini 30 Eylül 1911 tarihli telgraftan öğrenmekteyiz. Bu telgrafa göre; *"İtalyan hükûmetinin Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiği, ancak barışın sağlanması için siyasi teşebbüslere devam edildiği bildirilmektedir. İtalyan harp gemilerinin, gemilerimize saldırarak Preveze'de bir torpidomuzu tahrip ettiği, İtalyan komutanla bazı noktaların işgali hakkında görüşüldüğü, bu müdafaa hattına gerekirse şimdiden kuvvet sevk edilmesi, geriye çekilen askerlere ikişer tüfek verilmesi ve yapılacak müzakereler neticesinde bir ateşkes yapılmasının uygun olduğu bildirilmiştir. Bunun için silah, cephane ve erzâkın mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde içerilere nakli ve subayların görevlerinin başından ayrılmamaları yolunda şiddetle uyarılmaları talep edilmiş, emre aykırı hareket edenlerin ağır şekilde cezalandırılması, halktan içerilere giderek oralarda müdafada bulunacaklara, hareketleri esnasında tüfek verilmesi ve geride bir müdafaa hattı oluşturulmasıyla silahların tamamen nakline çalışılması bildirilmiştir"* (OİH; K.57, D.H1, B.1-8.).

Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa, 5 Ekim 1911 tarihinde Derne Komutanı Binbaşı Nazif'e çektiği telgrafta; İtalyanların karaya asker çıkarmaları halinde gerek oradaki kuvvetler gerekse vatansever halk ile bölgedeki aşiretler tarafından şiddetle karşı konularak karaya ayak basmasına kesinlikle meydan verilmemesi, bununla birlikte ecnebi tebaanın mal ve canlarının himayesine kanunen görevli olduğumuzdan bu hususa fazlasıyla dikkat edilmesi ve durumun Bingazi ile diğer yerlere de ilan edilerek içerilere bilgi verilmesini emretmektedir (OİH; K.57, D.H1, B.1-15.).

Trablus'un siyasi durumu ve askerî harekât hakkında Viyana Osmanlı Elçiliği Askerî Ataşeliği'nin Genelkurmay Başkanlığı'na gönderdiği 8 Ekim 1911 tarihli rapora göre; *"Trablusgarp'ın İtalyanların eline düştüğü ve düşmanın deniz müfrezelerinin gerek şehri gerekse kaleleri işgal ettiği görülmekte olup sahilin Bingazi, Derne ve Bomba*

gibi noktalarına da karşılık görmeksizin asker çıkardığı bildirilmektedir. İtalyan Hükûmeti, Adriya filosuna Avusturya-Macaristan hükûmetinin uyarıları üzerine Adriyatik ve Yunan denizlerinde her türlü taarruz harekâtından kaçınması emrini tebliğ etmiş olmasına rağmen İtalyan torpidolarının Şinkin'e hücum yaptığı bildirilmektedir. Ayrıca, Adalar Denizi'nde bir düşman filosu bulunup bulunmadığına, bulunduğu takdirde nasıl bir harekât icra ettiğine dair herhangi bir bilginin olmadığı, siyasi durumun değişmemesine rağmen Avrupa'nın meseleye müdahalesi ihtimali günden güne güçlenmekte ve İtalyan Seferî Tümeni Trablusgarp'a ayak basar basmaz büyük devletlerin aracılığının beklendiği bildirilmektedir" (OİH; K.2, D.9, B.11-2.).

Derne Kaymakamı Mukbil Bey'in İçişleri Bakanlığı'na yolladığı 22 Ekim 1911 tarihli telgrafta Derne'nin İtalyanlar tarafından işgaline dair bilgiler yer almaktadır. Söz konusu telgrafta 3 Ekim günü Derne kasabasına sekiz düşman gemisinin geldiği bildirilmekte ve telgraf şöyle devam etmektedir; "Bugün sabahleyin düşman gemileri limana girdi. Saat iki buçuğa doğru amiral tarafından yazılmış bir mektupla beraber bir elçi sahile çıktı. Mektupta özetle, bir saate kadar subayların ve askerlerin kasaba ile beraber teslim edilmesini, aksi takdirde topla kasabayı yakacağını bildiriyordu. Komutan buna razı olmadı. Yarım saat geçmeden bombardıman başladı. Asker ve halk akşama kadar yiğitçe çarpışarak düşmanı durdurmuştur. Ortalık kararınca müdafaa vazgeçildi. Çünkü itiraf edeyim ki halk tarafından o müdafaa ve askerlere olan yardım yetersizdi. Kasabada kuvvet kalmamasından faydalanarak bazı mahallerde yağmalama olayları başladı. Ertesi gün düşman cesaretlenerek karaya asker çıkardı ve bayrağını dikti. Düşmanın kuvvetinin 800 kadar olduğu tahmin ediliyor. Kasabaya gidip gelmek serbesttir... Çoluk çocuğuyla kasaba dışına çıkmış olan halkın büyük çoğunluğu geri dönmektedir. Halka birçok hizmet verilmektedir. Görünürde hiçbir zorlama ve kışkırtma yapmıyorlar. Amaç, böylelikle saflıkla kendi menfaatini düşünenleri kandırmak olsa gerek. Eskiden yetiştirilmiş olanlar şimdi iş görmeye çalışıyorlar. Düşünceler gittikçe değişmektedir. Yardım kuvveti ne zaman yetişecektir? Şimdi nerededir? Bütün ümidimiz bundadır..." (OİH; K.10, D.46, B.14-1.).

Ayrıca Mısır Olağanüstü Komiseri Rauf Paşa 4 Şubat 1912 tarihinde yazdığı şifreli telgrafta İtalyanların Derne'yi işgalini şu şekilde anlatmaktadır (OİH; K.49, D.233, B.36-1.). "İtalyanlar 28 Aralık günü sabah alaturka saat dört buçukta Derne Vadisi'yle iki tarafındaki sırtlardan ilerlemeye başladılar. Sağ kanat kolu, dört tabur piyade, altı dağ topu; merkez kolu, iki tabur piyade; sol kanat kolu da bir tabur piyade ve iki dağ topundan ibaret idi. Yeni gelen silahlar dağıtılmış ve makineli tüfekler de hazırlanmış olduğundan Derne'nin altı kilometre güneyindeki mevzide, Derne'nin batısındaki kuvvetimizle ve Derne'nin doğusundaki 500 Arap'la birleşerek düşmanın sol kanat ve merkez koluna taarruza karar verdim. ... Düşman bu mesafeye gelince Bingazi'den birkaç gün evvel getirtmiş olduğum iki dağ topu ile piyademizin ateşi karşısında önce düzenli olarak daha sonra sol kanatta bulunan Hase, Aileti Gayse, Avakle Kabileleri Mücahitlerinin karşı taarruzu üzerine darmadağın bir hâlde kaçmaya başladılar. Aynı zamanda Derne'nin doğusundan ileriye, sağ kanat kolunun, sol kanat kolumuzun sağ kanadını oluşturan Aileti bu Caze, Aileti Mezin, Şuvair Kabileleriyle Ailei Mansur'un bir kısmı Derne'deki düşman kolu üzerine taarruz ederek burada düşmana 100 kadar zayıat verdirip düşmandan kullanılabilir durumda 25 fişeğiyle beraber iki mitralyöz ele geçirip düşmanı istihkâmlarına kadar sürdüler. Sol kanatta düşman akşama

kadar devam eden muharebe sonunda 25 sandık dağ şarapneli ile iki topun tekerlek, kundak ve saire edevatını terk ederek Derne'ye sürüldü.”

“Gece yerli aşiretlerin elindeki silahların cephanesi çok azaldığından Derne Müstahkem Mevkisine taarruzdan vazgeçildi. Bu muharebede bizden bir topçu onbaşı ile bir piyade ve 20 Arap yaralanmış, 15 Arap da şehit olmuştur. İtalyanlardan 26'ncı Alay 3'üncü Tabur Binbaşı Sonini, 22'nci Alaydan Yüzbaşı Kaponi, 5'inci Alpini Taburu yüzbaşılardan biri, Teğmen Sekrati, Teğmen Binolo, Teğmen Doblas ve daha pek çok subay ile 200'den fazla astsubay ve asker ölmüştür. Yaralılar çok olmakla birlikte gerçek sayısı bilinmemektedir. 200 tüfek ile bataryamızın çok fazla ihtiyaç duyduğu teçhizatla beraber 10 İtalyan katırı ve yukarıda bahsi geçen mitralyöz ve toplarla cephaneden ibaret çok çeşitli ganimet ele geçirilmiştir. Urban elinde de daha birçok silah ve cephane vardır. 26'nci Alayın 9'uncu Bölüğünden bu muharebede esir edilmiş olan Polonyalı Natali'nin yanındaki piyade erinin ifadesine göre; Derne'de 22'nci ve 40'ıncı Piyade Alaylarının 1'inci Taburlarıyla, 26'nci ve 7'nci Piyade Alayları, 5'inci Alpini Taburlarıyla 22'nci Topçu Alayından dörder toplu iki dağ ve bir sahra bataryası ile üç obüs topu bulunmaktadır. Her taburda iki mitralyöz vardır. İtalyan askerleri muharebeyi kesinlikle istememektedir. Piyade bölüklerinin mevcudu 180 ile 200 arasında değişmekte olup üçte biri ihtiyattır. Çünkü muharebede kuvvetimizin mevcudu 2200 Urban, 80 piyade ve iki mantelli dağ topundan ibarettir. Urban ve birliklerin morali son derece yüksektir. Birkaç güne kadar 800 mevcutlu Berasa Kabilesi de ordugaha katılacaktır. Bingazi'de yeni bir havadis yoktur. Orada toplanmış olan Urbanın sayısı 12.000'den fazladır. Buna karşı 25.000 düşman vardır. İki gün önce Derne'ye Tobruk'dan yaralı olarak yedi İtalyan subayı gelmiştir...”

Derne Kaymakamı Mukbil Bey'in Bingazi ve Tobruk'un İtalyanlar tarafından işgali hakkında Harbiye Nezareti'ne yazdığı 24 Ekim 1911 tarihli telgrafta; “Tobruk'un, düşmanın deniz harekâtı üssü olduğu, limanda en az 12-15 harp gemisi bulunduğu, sahillerin harp gemilerinin sıkı gözetimi altında olduğu, bildirilmektedir. Ayrıca, sahil beldelerinin abluka altında olduğu, karada ise düşman askerlerinin ilerleyemediği, buna bakılarak düşmanın ancak deniz kuvvetleriyle iş yapmak ümidinde olduğu düşünülmektedir. Ancak yardım kuvveti de gelmezse sınırlı miktardaki erzakın bile sevkinde nakliye araçlarının tedarikinin imkansızlığı göz önüne alındığında asker ve halkın açlık tehlikesi ile baş başa kalacağı bildirilmektedir” (OİH; K.10, D.46, B.14-4.).

Sellüm Müfreze Komutanı, Kurmay Binbaşı Enver'e İtalyanların Tobruk, Derne ve Bingazi'yi işgal ettiğini ve İtalyanların bölgedeki faaliyetleri ile kendi durumlarını 29 Ekim 1911 tarihli raporunda şu şekilde bildirmektedir; “İtalyanların Tobruk, Deme ve Bingazi'yi işgal ederek karaya asker çıkardığı ve buralarda sıkıyönetim ilan ettiği, bütün memurlar ve halkın, doğuda Ümmü Rezm, batıda da Kevkeb civarında toplandığı, İtalyanlar, Derne ve Tobruk halkından bazı kimseleri kendi taraflarına çektiği, düşmanın sahillerden karaya yaklaşmadığı bildirilmektedir. Ayrıca, Fazla silah olmadığı, düşman hücumuna maruz kalırsa Avcerin'e çekilineceği, erzakın yetersiz ve 80 çuval un olduğu, bölgede nakliyat için deveden başka hiçbir şeyin olmadığı ve nakliyat için çok güçlük çekileceği belirtilmektedir” (OİH; K.57, D.273, B.9.).

Viyana Osmanlı Elçiliği Askerî Ataşeliği'nin Trablusgarp'ın İtalyan hükûmeti tarafından ilhak edildiğinin ilanı hakkında Harbiye Nezareti'ne gönderdiği 7 Kasım 1911 tarihli rapor şöyledir (OİH; K.2, D.9, B.34-2a.). “İtalyan hükûmeti Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak ve Avrupa'nın büyük devletlerinin destek ve yardımını kazanmak

ümiyle, harbin bugünkü durumuna önem vermeksizin Trablusgarp'ı ilhak ettiğini ilan ediyor. İlhak ilanının bir emrivakiye dayandırılması, bundan önceki raporlarımda açıkladığım düşüncelerimi doğrulamaktadır. İtalyan hükûmeti, Trablus'ta harbin uzun süre devamı halinde uğrayacağı felaket ve tehlikeleri görmüş ve Adalar Denizi'nde donanmasının etkisiz kalacağını anlamıştır. Hükûmet, ordunun seferberliğinin sürekli hale getirilmesinin gerek siyasi ve ticari gerekse mali ve toplumsal açıdan acı sonuçlar doğuracağını görerek, uzun bir harbin zorluklarını göz önüne alıp şimdiden kendisine başarılı olmuş süsü vermeye ve böylelikle zafer kazanmaya çalışıyor. İtalya'nın bu hareketi, sıkıntı içinde olup bir an önce bundan kurtulabilmek emeliyle her türlü çareye başvurmadan geri durmadığını açıkça göstermekte ve kendisinin zayıf yönünü meydana çıkarmaktadır. Osmanlı hükûmeti İtalya'nın bu zayıf yönünden faydalanarak sonuna kadar dayanmaktan vazgeçmemelidir.”

İtalya'nın bu beklenmeyen teşebbüsüne karşı Avusturya-Macaristan açık bir tavır ortaya koyamamış, ilan edilen resmî ilhaka karşı hiçbir şey yapamamıştır.

Viyana Osmanlı Elçiliği Askerî Ataşeliği'nin Harbiye Nezareti'ne gönderdiği, İtalya'nın Adalar Denizi'ne yapması muhtemel olan taarruzu ve büyük devletlerin bu durum karşısındaki tutumu hakkında rapora göre (OİH; K.2, D.9, B.39.). Viyana resmî makamları, İtalyan donanmasının Adalar Denizi sularında yapması muhtemel olan taarruzunun, bir takım kurallara uymak mecburiyetinde olduğundan İtalya için etkili bir sonuç sağlayamayıp aksine tarafsız devletlerin menfaatlerini ciddi şekilde zarara sokacağını düşünmektedir. Avrupa kabineleri Adalar Denizi adalarıyla limanlarını harekât hedefi olarak gören İtalyanların niyetlerini öğrenmek için Roma'da ellerinden geldiği kadar nüfuzlarını kullanmaktan geri durmuyorlarsa da görünüşe göre İtalyan hükûmeti düşüncelerini gizlemekte kararlıdır. Harbin başından beri Avrupa ve Yunan denizlerinde İtalyanların her türlü deniz harekâtına şiddetle karşı çıkmış olan Avusturya-Macaristan hükûmetinin, Adalar Denizi'nde özellikle Rumeli sahiline karşı icra edilecek deniz harekâtını bütün nüfuzunu kullanarak engellemeye çalışmıştır.

Harbiye Nezareti'nden Trablusgarp Komutanlığı'na, Bingazi ve Çevresi Komutanlığı'na yazılan 17 Haziran 1912 tarihli şifreli telgrafta İtalyan işgaline karşı yapılan mücadele tebrik edilmekte ve işgale karşı alınacak önlemler şu şekilde bildirilmektedir (OİH; K.54, D.251, B.6-2.).

“Harbin başladığı günden şimdiye kadar asker ve mücahitler tarafından İtalyanlara karşı gösterilen direniş teşekküre değerlidir. Bu direnişin İtalyanları Trablus'tan çıkarmak için yeterli olmadığı yalnız düşmanın işgal bölgesini genişletmesini önlemekten ibaret olduğu bilinmektedir. Zaten durumun gerekleri ve mevkiye göre eldeki araçlarla bundan fazla bir şey yapmanın da mümkün olmadığı aşikardır. Şimdiye kadar olduğu gibi erzak ve diğer levazım maddelerinin gönderilmesine devam edilecektir. Bu husustaki izine ve tarafsızlığa aykırı olmamak şartıyla komşu hükûmetler tarafından engellenemeyeceğinden gönderilen erzak ve levazım maddelerinin kesilmeyeceği düşünülmektedir. Cephane ve silah sevkiyatında yaşanan zorluklar dolayısıyla bugün yolda bulunan cephaneye ve silahların da oraya ulaştırılması şüphelidir. Şimdilik oraca barut imal edilmesi ve buradan bilinen yollarla kapsül ve kovan gönderilmesiyle tedarik edilecek cephaneden başkasının gönderilmesi kesinlikle beklenmeyecektir. Bu durumda düşmanın büyük kuvvetlerle işgal bölgesini genişletmek için malum mevkilere saldırması hâlinde askerî kuvvetlerimizin buna ne dereceye kadar engel olacağını değerlendirilerek açıkça bildirilmesi tavsiye olunur” (OİH; K.42, D.189, B.5-1.).

Bu arada İtalyan Elçiliği'nden Harbiye Nezareti'ne gönderilen 8 Aralık 1912 tarihli notada Trablusgarp ve Bingazi'de asayişin sağlanması için aşağıdaki tedbirlerin alınmasının gerektiği bildirilmektedir (OİH; K.33, D.150, B.10-2.).

"1. Osmanlı Devleti ile İtalya arasında barış antlaşması yapıldığının Osmanlı hükûmeti adına Bingazi kabilelerine resmen tebliğ edilmesi.

2. Silah, mühimmat ve diğer malzemelerin acilen Bingazi'den gönderilmesi için Osmanlı komutan ve askerlerine emir verilmesi.

3. Barış antlaşması imzalandığı haberini kendi adamları aracılığıyla memuriyeti bölgesi dahilinde mümkün olduğu kadar süratle ilan ettirmesi için Mısır Osmanlı Komiserine talimat verilmesi.

4. Trablusgarp ile Bingazi'ye para ve erzak gönderilmesine tamamıyla son verilmesi için gerekli yerlere talimat verilmesi.

5. Söz konusu nakliyat hizmetinde görevli subaylar, memurlar ve diğerlerinin, şimdi Kahire'de bulunan Teğmen Mehmet Arif ile Tunus'ta bu nakliyat ile meşgul olan Teğmen Hasan Talip'in geri çağırılması.

6. Yukarıda bahsedilen nakliyat için günlük ödemelere son verilmesi hakkında Mısır Komiserliğine talimat gönderilmesi, erzak ve mühimmat sevkine son vermek üzere gerek Tunus gerekse Mısır'da kalan malların İtalya tarafından satın alınmak suretiyle Osmanlı Devleti'nin tasfiye masrafından kurtulması.

Bakanlığınızca da bilindiğinden bu maddelerin gerektirdiği tedbirlerin bir an evvel icrası antlaşmanın hükümlerinden olduğu gibi Adalarımızın İtalyan hükûmeti tarafından tahliyesi hususunda da ilgililere emir verilmesi arz olunur."

Trablusgarp'ın işgali ve İtalyanların bölgede yaptığı zulümler Osmanlı Parlamentosunda ele alınmış ve bu konuda mecliste görüşmeler yapılmıştır. Kengiri Mebusu Mehmet Tevfik Bey 19 Teşrinievvel 1911 tarihinde, Trablusgarp'ta İtalyanların yaptıkları mezalim hakkında hükûmete soru önergesini şu şekilde verilmiş ve cevap istemiştir (MMZC, Devre: 1, Cilt: 1, İçtima Senesi: 4, 9. İnikad, 19 Teşrinievvel 1327).

"Riyaset-i Celileye

Trablusgarp'ta İtalyanların icra etmekte olduğu mazalim ve nefyettikleri ahali-i mazlume hakkında ne gibi teşebbüsatta bulduklarının Hükümetten sual olunmasını teklif eylerim.

Kengiri MebusuTevfik"

Ayrıca Osmanlı Parlamentosu'nda 27 Teşrinievvel 1911 tarihinde İtalyanların Trablusgarp'ta insanlığa, devlet hukukuna ve harp kurallarına aykırı hareketlerinden dolayı Beynelmilel Sulh Cemiyetine protesto metni göndermeye karar verilmiş ve hazırlanan şu metin okunmuştur (MMZC, Devre: 1, Cilt: 1, İçtima Senesi: 4, 13. İnikad, 27 Teşrinievvel 1327).

"Meclis-i Mebusan-ı Osmanî Riyaseti Celilesine

İtalya'nın Trablusgarp'ta İka ettiği harekât-ı insâniyyet şikenâneyi bütün Mecalis-i Mebusan huzurunda protesto etmek üzere kaleme alınması icap eden varakanın tanzim ve tahriri heyetimize havale edildiğini mutazammın 22 Teşrinievvel, sene 1327 tarihli tezkere-i Riyasetpenahileri üzerine sureti melfuf protestonamenin heyetimiz tarafından kaleme alınmış olduğunun beyanına müsaraat kılındı efendim hazretleri."

Bu metinlerden de anlaşıldığı üzere İtalyanlar Trablusgarp'ta bölge halkına büyük zulüm yapmakta ve insanlık şücu işlemektedir.

İtalyan Ordusunun, Trablusgarp'ta yapmakta olduğu mezalime karşı yabancı devletlere çekilen protesto telgraflarına verilen cevaplar 5 Teşrinisani 1911 tarihinde Meclisi Âyan oturumunda okunmuştur. Bu telgraflardan Londra'dan ve Peşte'den gelen cevaplarda şu ifadeler yer almaktadır (MAZC, Devre: 1, Cilt: 1, İçtima Senesi: 4, 12. İnikad, 5 Teşrinisani 1327).

“Londra’dan: Beynelmilel Parlamentolar Sulh Cemiyetinin İngiltere Şubesi, müstacelen icra-yı tavassut etmelerini tervicen Başvekil ve Hariciye Nâzırı nezdlerinde kemal-i ehemmiyette ihtaratta bulunmuş olduğu gibi, şube azasından bazıları da Trablus vekaiyi müessifesi hakkında Parlamentonun nazar-ı dikkatini celbetmişlerdir. Cemiyetimiz Hey'et-i Vükelâ neznindeki teşebbüsatında devam edecektir.

Peşte'den: Telgrafnameniz suret-i mahsûsada nazar-ı dikkatimi celbetti ve teşebbüsat-ı müfideye tevessül vesaiti ancak Hükümet-i metbuanın elinde bulunduğu cihetle telgrafname-i mezkûr münderecatını derhal kendisine tebliğ ettim.

Binbaşı Mustafa Kemal'in Derne Komutanlığı

Umûmî Erkân-ı Harbiye Dairesi'ne Ömer Fevzi imzası ile Mısır'dan yazılan 26 Ekim 1916 tarihli telgrafta; *“Mustafa Kemal, Naci Bey², Yakup Cemil³ ve Hakkı Efendilerin Mısır'a geldikleri, Mustafa Kemal Bey'le görüştüğünü, görevinin ve niyetlerinin ne olduğunu sorduğunu, kendisinin de bu soruya Trablusgarp Tümeni Kurmay Başkanlığı'na tayin edilmiş olduğunu, beraberindeki kişilerin de hükümet adına delege olarak geldiklerini söylediğini ifade etmiştir. Ayrıca, Mustafa Kemal Bey'in bir süre Mısır'da kalarak incelemelerde bulunacağını, daha sonra Trablusgarp tarafına mı yoksa Bingazi tarafına mı gitmesinin gerekli olduğu hakkında bir karar vereceğini belirttiğini”* bildirmiştir (OİH; K.57, D.273, B.6.). İşte bu telgraf Mustafa Kemal'in Trablusgarp yolunda Mısır'daki ilk temasını ortaya koymaktadır.

Mahmut Şevket Bey 2 Kasım 1911 tarihinde Harbiye Nezaretine çektiği telgrafta; Enver Bey'in⁴ Tobruk karşısında kuvvet toplamakta olduğu, Kurmay Kıdemli Yüzbaşı Mustafa Kemal'in, Senusilere⁵ mensup bazı

² Ömer Naci (1880-1916), 1901'de Harp Okulunu bitirmiştir. Paris'e kaçmak zorunda kalmıştır. Paris'te İttihat ve Terakki'yi kuranlarla çalışmış, oradan da İran'a geçmiştir. Farsça'yı iyi bilen Ömer Naci, konuşmalarıyla halk üzerinde etkili olduğundan, İran Hükümeti tarafından tutuklanmıştır. İkinci Meşrutiyet'ten sonra, Türk Hükümetinin teşebbüsleriyle yurda dönmüştür. Trablusgarp, Balkan, Birinci Dünya savaşlarına katılmış, Osmanlı Mebusan Meclisinde üye olarak bulunmuştur. Fethi Tevetoğlu, Ömer Naci, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1987.

³ Yakup Cemil (?- 1917), İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ileri gelenlerindedir. 1901 yılında Harbiye'yi bitirerek Rumeli'de eşkiya takibinde bulunmuş, İkinci Meşrutiyet'ten sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin sorumlu yöneticisi olarak Adana'ya gitmiştir. Trablusgarp'ta İtalyanlarla savaşmış ve Enver Paşa tarafından İstanbul'a geri gönderilmiştir. 23 Ocak 1913 yılında Babiâli'ye yapılan baskında Harbiye Nazırı Nazım Paşa'yı vurmuş, Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesinden sonra Enver Paşa'nın Harbiye Nezaretine getirilmesine çalışmıştır. Teşkilât-ı Mahsusa'da görev almıştır. 2000 kişilik kuvvetiyle Kafkas Cephesinde savaşmış, Sarıkamış Muharebesi sırasında müfrezesiyle kanatlarda görev almıştır. İstanbul'a döndükten sonra Enver Paşa'ya suikast teşebbüsünde bulunmak suçlamasıyla tutuklanarak idam edilmiştir. İsmet Görgülü, On Yıllık Harbin Kadrosu, TTK Yay., Ankara 1993, s. 109.

⁴ Enver Paşa (23 Kasım 1881-4 Ağustos 1922), İstanbul'da doğmuştur. 1899'da Harp Okulunu, 1902'de Harp Akademisini bitirmiştir. 1911'de Trablusgarp, 1913'te Balkan Savaşı'na katılmış, Ocak 1914'te Sait Halim Paşa hükümetinde Harbiye Nazırlığı yapmıştır. 1914 yılında tuğgeneralliğe yükselmiştir. 1914 yılı sonu ve 1915'te Sarıkamış'ta Ruslara karşı başarısız bir

şeyhlerle Cağbub'a hareket ettiği, birini Senusi tekkesine göndererek ve Calu'da mühim bir kuvvet toplayarak Bingazi veya Trablus'a sevk edeceğini, bundan önce kendisi de Cağbub ve Bingazi yolu üzerindeki Senusilerle birlikte Bingazi'ye hareket edeceğini bildirmektedir (OİH; K.57, D.H-1, B.1-61.).

Mısır yoluyla Bingazi bölgesine gelen Mustafa Kemal, Kahire'den Mısır Olağanüstü Komiserliği şifresiyle Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dairesi'ne göndermiş olduğu 2 Kasım 1911 tarihli telgrafta; yerine getirilmesi istenen hususların icrasına hemen başladığını, Enver Bey'in talebi üzerine Beyrut'ta 1000 tüfek, yeterli miktarda fişek, dört mitralyöz ile helyosta hazırlanması ve Suriye'den hecinli 250 askerin gönderilmesi için görüşme yapıldığını, Mısır hükûmetinin biraz daha müsamaha göstermesi durumunda Bingazi'ye çok sayıda askerî birlik gönderilmesiyle önemli kazançlar elde edileceğini bildirmektedir (OİH; K.22, D.93, B.5-12.). Bu arada 30 Kasım 1911 tarihli Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dairesi'nin Enver Bey'e yolladığı telgrafla Kurmay Kıdemli Yüzbaşı Mustafa Kemal'in Binbaşı rütbesine terfi ettiği bildirilmektedir (OİH; K.9, D.42, B.8.).

Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal ve Yüzbaşı Nuri 24 Aralık 1911 tarihinde Derne'ye hareket etmişlerdir. Derne Şark Kolu Komutanı Mustafa Kemal'in, Derne Limanı'ndaki düşman gemileri ile ilgili olarak 12 Ocak 1912 tarihinde yapılan keşifte düşmanın Derne Limanı'nda iki savaş ve üç nakliye gemisinin bulunduğu bildirilmekte, ayrıca İtalyanlara hizmet ettiği anlaşılan 11 Ocak 1912 tarihinde düşmanın ileri karakol hattından çıkarken yakalanan Derneli Nasır oğlu Aşur'un ifadesinin şu şekilde alındığı 13 Ocak 1912 tarihli raporda bildirilmektedir (OİH; K.65 D.310, B.2-54.).

"İtalyanlara hizmet ediyordum. Maaşım 250 kuruştur. Düşman kuvveti 12.000'di, şimdi muhakkak 10.000'dir; topları çoktur; İsteyen dışarı çıkabilir; şeker, çay, ihram, kumaş çıkarabilir; dışarıdan isteyen gelebilir; yağ, odun vesaire getirebilir." diye tellâl çağırttı; okunan bir mektuba göre İtalya'da karışıklık var, sulh olduğu... gibi konular hakkındaki bilgim fazladır. Bunları şeyhlere ve Urbana söylemek üzere çıktım. İtalyanları 'Berasalı akrabamdan bir miktar arpa alacağım.' diye kandırdım. İzin kağıdı verdiler."

Nasır oğlu Aşur'u tanıyan bütün şeyhler ve diğer kişiler İtalyanlara hizmet ettiğini ve muhakkak casus olduğunu bildiriyorlar. Benim de kanaatim böyledir. Derinlemesine incelemelerde bulunarak gereği yapılmak üzere Nasır oğlu Aşur muhafızla yanınıza gönderilmiştir.

meydan muharebesi vermiştir. 26 Haziran 1915'te "Yaver-i Has" unvanı ile Padişah V. Mehmet Reşat adına Başkomutan Vekilliğine atanmıştır. 1918 yılında İstanbul'dan ayrılınca Divan-ı Harbe verilmiş ve askerlik görevinden uzaklaştırılmıştır. 1920 yılında Bakü'de toplanan "Doğu Milletleri Şurasına" katılmış ve Batum'da "Türkiye Şuraları Partisi"ni kurmuştur. 4 Ağustos 1922 yılında Tacikistan'da Bolşeviklerle girdiği çatışmada ölmüştür. Türk Harp Tarihi Derslerinde Adı Geçen Komutanlar, Harp Akademileri Komutanlığı Yay., İstanbul, 1983, s. 345-356.

⁵ Senusiler, Kuzey ve Orta Afrika'da 19. yüzyılda yayılmış bir tarikat ve bu tarikatın başındaki aileye mensup addır. Bu aile tarikatın büyük şeyhliğini elinde tutmuştur. Adlarının başına "sîdî" ve "şeyh" sonuna "es-Senusi" gelir. Verâset, ailenin en yaşlı erkek üyesine geçer. Aslında Berberiler'in Zeynî oymağından olan Senusiler, Araplaşmışlardır. Tarikat hızla yayılmış zâviye (tekke) sayısı 1859'da 22 iken 1884'te 100'ü bulmuştur. 1901-1925 yılları arasında tarikatın büyük şeyhliğinde bulunan Şeyh Ahmet, 1911-1912 Osmanlı-İtalyan Savaşı'nda Trablusgarp'ta sürdürülen direnişe katılmış, 1912-1913 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Libya saltanat nâibi olmuş, 1916'da İtalya'nın Türkiye'ye karşı savaşa girmesi üzerine İstanbul'a yerleşmiş, 1918'de VI. Sultan Mehmet Vahdettin'e Eyüpsultan'da kılıç kuşatmış, 1920'de Ankara'ya geçmiş, Mustafa Kemal Paşa tarafından "geçici şeyhülislâm" ilan edilmiştir. İsrail Kurtcephe, Türk-İtalyan İlişkileri (1911-1916), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1995, s. 93-95.

Mustafa Kemal'in Derne'ye gelişinden sonra göreve başladığı Derne Şark Kolu Komutanlığı'nın 17 Ocak 1912 tarihindeki kuruluşu şu şekildedir (OİH; K60, D.286, B.2,2-5.). (EK-1)

Derne Şark Kolu	Komutanı	Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal					
	Yaveri	Yüzbaşı Murat					
	Yaveri	(Ordugâh komutanı ve muhasebe memuru) Yüzbaşı Ahmet Fuat					
Sihhiye Heyeti	Tabip	Yüzbaşı Abdurrahman					
	Cerrah	Hasan Efendi					
Mertube Zaviyesi Kolu	Komutanı	Üsteğmen Sabri	Şeyhi: Seyit Abdullah	Piyade 501	Süvari 2		
Ümmü Rezm Zaviyesi Kolu	Komutanı	Üsteğmen Hüseyin	Şeyhi: Seyit Murtaza	Piyade 327	Süvari 2		
Derne Kolu	Ümmü Hafin Zaviyesi Kolu	Komutanı	Üsteğmen Recep	Şeyhi: Seyit Muhammed Ebu Faris	277	2	Şark

Komutanı Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal, Bingazi Kuvvetleri Komutanı Kurmay Binbaşı Enver Bey'e gönderdiği 14 Ocak 1912 tarihli raporda; Gündüz saat on birde kuzeybatı istikametinden Şark Ordugâhına kadar yaklaşan bir düşman tayyaresinin, yerli aşiretlerin o istikamette koşuşması ve ateş açması üzerine geri döndüğünü bildirmektedir (OİH; K.58, D.279, B.10.).

Binbaşı Mustafa Kemal'in, 16-17 Ocak 1912 tarihli muharebe emri ile; "gece sabaha karşı düşmanın yeni yapmakta olduğu istihkâma bir baskın yapılacağı, bu baskının, Garp Kolunun topçusu ve ihtiyaç halinde piyadesi

tarafından himaye olunacağı, Mertube, Ümmü Rezm, Ümmü Hafin Zaviyelerinden seçilmiş kişilerden 100'er kişilik birer kol teşkil edileceği ve üç zaviyenin artakalan silahlı aşiret askerleri ile askerler ihtiyat kolu olacağı" bildirilmiştir (OİH; K.58, D.279, B.11-5.).

Emir gereği başlanılan harekât hakkında verilen rapora göre; (OİH; K.58, D.279, B.14.). "Kararlaştırıldığı gibi 100'er kişilik iki kol tarafından bugün sabah saat on bir buçukta yapılması gereken baskın, düşman mevzisine yaklaşıldığında bu kolları teşkil eden Urban tarafından bin türlü hileyle icra edilmeyerek saat bir buçuğa kadar sürüncemede bırakılmış ve ortalık ağardıktan sonra düşman nöbetçilerine ateş edilmeye başlanarak düşmanın dikkati çekilmiştir. Düşman mevzisini işgal ve takviye eden kuvvetlerle ateş muharebesine girilmiş ve çekilmeye başlanılmıştır. Düşman sol kanadıyla taarruza geçmiş, yeni istihkâmın doğusuna topçusunu yerleştirmiş ve Garp Kolu topçusuyla muharebe etmekle birlikte düzensiz çekilen Şark Kolu piyadesi üzerine şu ana kadar ateşine devam etmiştir. Şark Kolunun geri çekilen piyadelerinin arkası henüz alınmamıştır. Şimdiye kadar ki zayıat üç şehit ile 10 kadar yaralıdır..."

Bingazi Genel Komutanı Enver Bey'in Harbiye Nezareti'ne yazdığı 5 Mart 1912 tarihli telgrafta Derne Şark Kolu Komutanlığı görevinde bulunan Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal'in Derne Komutanlığı'na atandığı bildirilmektedir. (EK-2)

Binbaşı Mustafa Kemal Bey'in 27 Mayıs 1912 tarihinde Bingazi Genel Komutanlığı'na yazdığı raporda; (OİH; K.59, D.284, B.3-27.). "25-26 Mayıs 1912 gecesi, batısındaki ve doğusundaki yeni istihkâm cephesine karşı pusu kuran sekiz askerden oluşan Bahaettin Bey postası, 26 Mayıs akşamına kadar pusu mahallinde kaldığı, Seyit Abdullah istikametinde ilerlemek isteyen askerlerden bir, cepheden dereye ilerleyen askerlerden bir ve istihkâma çekilen bayrağı indirmeye çalışan askerlerden iki olmak üzere toplam dört düşman askerinin öldürüldüğü bildirilmektedir."

Ayrıca, 28-29 Mayıs 1912 gecesi bazı görevler verilen Übeydat Kolundan sorumlu Teğmen Remzi; varlığı gecedan haber verilen düşman kuvvetinden keşif neticesinde bir eser göremeyince, sabah çıkacak bir kuvvete karşı pusu kurmuş ve sabah saat onda çıkan iki bölük düşman askeri tamamen fark edilip, "Zito" sesleri işitilinceye kadar yaklaşıldıktan sonra ansızın ateş ederek tahminen 20 ölü ve 15 kadar yaralı verirdikten sonra bunları geri çekilmeye mecbur etmişti... O sırada istihkâmlardan şiddetli top ateşleri başladığından, kuvvetimizin ölülerini alamayarak çekilmek zorunda kalmıştır. Bu muharebede metanet gösterip düşman kuvvetine büyük kayıplar verdirerek çekilmeye mecbur eden Teğmen Remzi'nin gayretinden dolayı takdir edildiği ve emrinde cesaretle savaşan ve mevkilerinde sebat eden askerlerin ve aşiret askerlerinin de taltif edildiği bildirilmektedir. Derne Komutanı Binbaşı Mustafa Kemal'in yazdığı raporda; "31 Mayıs'ta bir düşman torpido gemisinin Suse ile Suse'nin yaklaşık üç saat batısındaki Seydi Ümmi arasında durduğu ve ertesi gün filika indirdiği; orada tertibat alan müfreze subayının filikalar üzerine ateş açtırmasına karşılık torpido gemisinin de akşama kadar ateş ettiği ve bugün Suse'ye hareket ederek oraya 29 top mermisi attığı; bir yel değirmenini harap ettiği ve başka bir zayıat olmadığı..." bildirilmektedir (OİH; K.63, D.304, B.14.).

Binbaşı Mustafa Kemal'in 20 Temmuz 1912 tarihli muharebe emrine göre; Bingazi Genel Komutanı Enver Bey'in emri gereği, düşmanın müstahkem mevzisine bir taarruz yapılacak ve bu taarruz düşmanın Lombardiya (Büyük Batı İstihkâmı) ile bu istihkâmın 500 metre doğusundaki yeni istihkâma karşı yapılacaktır. Mustafa Kemal bu taarruz öncesi 21 Temmuz topçu muharebesi günü ve 21-22 Temmuz gecesi saat beşe kadar ileri karakol sırtlarında, aynı gece saat sekiz buçuktan itibaren 22 Temmuz günü, topçu mevzisinin kuzeyindeki sırtta bulunmuştur (OİH; K.63, D.304, B.19-1.).

Emir gereği bu taarruz sırasında hücum kollarımızın hücumu kalkması üzerine düşman tarafından piyade ateşine başlanılır başlanmaz 1'inci Mitralyöz Bölüğü Übeydat Kolunun hücumunu, 2'nci Mitralyöz Bölüğü Lombardiya İstihkâmına yapılacak hücumu ateşleriyle himaye edecekler, topçu bataryaları Lombardiya İstihkâmına ateş açacak, ihtiyat kolu, gecedan hazırladığı siperlerden Büyük İstihkâma karşı yapılacak hücumu ateşle himaye edecek, düşman istihkâmına girerken bir topçu subayı, dört asker ve İstihkâm Yüzbaşısı Refik ihtiyat kolu ile beraber bulunacaktır. Ayrıca, İleri karakol mevkisinde (Büyük sargı yeri), Sahra topçu mevzisi güneyinde, dere içindeki su kaynağında, İhtiyat kolunun bulunacağı derede, Sol kanat kolunun bulunacağı Seyit Abdullah'ın batısındaki derede birer sargı yeri kurulacak, ileri karakol ile sahra ve dağ bataryaları, sol kanat kolu, ihtiyat kolu ve genel komutanla benim bulunacağım yerler arasında telefon hattı kurulacaktır. Bizzat Mustafa Kemal tarafından verilen bu cephe emrinden de anlaşıldığı üzere Trablusgarp'ta yapılan tüm mücadeleler belirli bir plan ve koordinasyon neticesinde yapılmıştır.

Mustafa Kemal'in 17 Eylül 1912 tarihli raporuna göre Kasrı Harun ve yeni yapılmakta olan istihkâmda büyük düşman birlikleri görüldüğü ve Derne'den yüklü bazı kabilelerin bu birliklere gelip gittiği anlaşılmaktadır. Ayrıca düşmanın yeni yaptırdığı istihkâm ve civarında düşmana ait büyük piyade birlikleri gördüğü yine bu rapordan anlaşılmaktadır (OİH; K.60, D.291, B.76.). Derne'de 17 Eylül 1912 tarihinde doğuda ve Kasrı Harun civarında meydana gelen muharebede Derne kuvvetlerinden toplam 521 asker şehit ve 139 yaralı tespit edilmiştir.

Harbiye Nezaretine, Mısır'da Osmanlı Komiserliğine, Trablusgarp Komutanlığına, Bingazi Komutanlığına, Tobruk Komutanlığı Vekâletine ve Cağbub'da Nuri Bey'e 19 Eylül 1912 tarihinde çekilen telgrafta (OİH; K.62, D.298, B.71-1.).

"17 Eylül Salı günü sabaha karşı, İtalyanların Derne'nin 10 km doğusuna doğru işgaline devam ettikleri sahil mevzilerine hücum edildiği, İtalyan mevzisinin merkezindeki tahkimat işgal edilmişse de daha sonra çok sayıda yardımcı kuvvetin gelmesiyle kanatlardaki mevzilerin ve savaş gemilerinin şiddetli ateşleri altında tahkimatın tahliye edildiği, düşman müdafaada kaldığı, Bu muharebede Piyade Üsteğmen Murat ile Nizamiye ve milis askerlerden 125 şehit ve kayıp verildiği, Topçu Binbaşı Mehmet Ali ile Süvari Teğmen Salih hafif olmak üzere, bir topçu çavuşu ile Nizamiye ve milis askerlerden 200 kişi yaralandığı..." bildirilmiştir. Ayrıca bu muharebeye katılan askerler gösterdikleri kahramanlıktan dolayı taltif edilmişlerdir.

Mustafa Kemal'in, Bingazi Genel Komutanlığına gönderdiği 13 Ekim 1912 tarihli yazısında muharebe sırasında telefon hatları bozulduğu için süvari ile haberleşme ihtiyacı doğduğu ve bu konudaki eksikliğin yerli hayvan satın alınması ile giderilmesi gerektiği belirtilmektedir (OİH; K.62, D.297, B.18.). Bu yazıdan da anlaşıldığı üzere

Mustafa Kemal ve arkadaşları Trablusgarp'ta çok zor şartlar altında mücadele etmişler ve işgale karşı direnmişlerdir.

SONUÇ

29 Eylül 1911 tarihinde İtalya'nın Trablusgarp'ı işgali ile başlayan 1911-1912 Osmanlı-İtalyan Harbi Osmanlı kuvvetlerinin büyük sıkıntılar içerisinde verdiği mücadeleyi kapsamaktadır. Binbaşı Enver Bey, Mustafa Kemal, Fuat (Bulca), Nuri (Conker) ve Fethi (Okyar) gibi genç Türk subayları gizli yollarla Trablusgarp'a gelip buradaki yerel kuvvetleri teşkilatlandırmış ve İtalyanlara karşı mücadele vermişlerdir. 8 Aralık'ta Trablusgarp'a gelen Mustafa Kemal, 22 Aralık'ta Tobruk Savaşı'nı kazanmış, Derne'de 16-17 Ocak 1912 taarruzunda gözünden yaralanmış, bir aya yakın bir süre hastanede tedavi gördükten sonra, 6 Mart 1912'de Derne komutanı olmuş ve burada başarılı savunma muharebeleri yapmıştır.

Balkan Harbi'nin başlaması üzerine İtalyanlar ile barış görüşmeleri başlamış ve bu süreçte Mustafa Kemal İstanbul'a dönmek üzere harekete geçmiştir.

Mutasarrıf ve Bingazi Genel Komutanı Enver Bey'in 24 Ekim 1912 tarihinde Harbiye Nezaretine çektiği telgrafta, barış yapıldığından dolayı Derne Komutanı Mustafa Kemal'in Derne'den hareket ettirildiği bildirilmektedir. Telgrafın içeriği şu şekildedir (OİH; K.61, D.294, B.14.). (EK-3)

"Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal, 18 Aralık 1911 tarihinde kendi arzusuyla orduya katılmış, önce Derne Şark Kolu Komutanlığını daha sonra Derne Komutanlığını olağanüstü surette idare ettiği gibi, gözlerinin artan rahatsızlığına rağmen son zamana kadar çok iyi hizmette bulunmuştur. Bu kez malum sebepler dolayısıyla sulh akdedilmiş olduğundan sulh şartlarının tatbiki müddetince burada atıl kalmamak üzere hareket ettirildiği arz olunur." Ayrıca Mısır Olağanüstü Komiserliğine çekilen bir başka telgrafta da (OİH; K.64, D.308, B.26.).

"Derne Komutanı Mustafa Kemal, Muhasebeci Adem Bey; Yüzbaşı Fuat, Veznedar Derviş Efendi adlarıyla dönmektedirler. Sellüm'den vapurla hareketlerinin temini ve başka ad ile seyahat etmeleri gerekirse Sellüm'e ve buraya süratle bildirilmesi arz olunur." denilmektedir. Mısır Olağanüstü Komiseri Rauf Paşa'dan gelen 10 Kasım 1912 tarihli şifreli telgrafta Derne Komutanı Binbaşı Mustafa Kemal'in Mısır'a ulaştığı, İstanbul'a gideceğinden bahisle harcırah talep ettiği bildirilmiştir (OİH; K.37, D.167, B.2.).

5 Mayıs 1912'de İtalyan kuvvetleri Rodos Adası'na çıkarma yapmış ve daha sonra 2 hafta içerisinde Oniki Ada olarak bilinen adalar grubunu ele geçirmiştir. Böylece 389 yıldır Osmanlı yönetiminde kalmış yönetim merkezi Rodos Adası olan Cezair-i Bahr-i Sefid Eyaleti (Oniki Ada) tamamen İtalya'nın eline geçmiştir.

8 Ekim 1912'de Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle Balkan Savaşları başlamış, Osmanlı Devleti her ne pahasına olursa olsun İtalya'yla barışa razı olmuş ve 15 Ekim 1912'de İsviçre'nin Uşi (Ouchy) kentinde antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre; Osmanlı Devleti Trablusgarp'taki kuvvetlerini çekerek ve burayı İtalya'ya bırakmış, Osmanlı, Trablusgarp'taki Müslümanların haklarını koruma altına almış, İtalya Oniki Ada'yı geçici olarak ele geçirmiştir.

Bu savaşın sonunda Osmanlı Devleti, Kuzey Afrika'daki son topraklarını da kaybetmiştir. Ayrıca ileriki yıllarda Türkiye ve Yunanistan arasında sıkça sürtüşmelere neden olacak olan adalar sorunu başlamış ve adalar 1947 yılındaki Paris Antlaşması'yla Yunanistan'a bağlanmıştır. Bu arada Kuzey Afrika'da, İtalyan sömürgeciliği başlamış, Doğu Akdeniz'de güçler dengesi bozulmuş, böylece İtalya, etkisi olan bir devlet haline gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durum ortaya çıkmış, topraklarını koruyamayacağı bir kez daha anlaşılmiş, Balkan Savaşı'nın başlamasına cesaret vermiştir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri:

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Arşivi, Osmanlı-İtalya Harbi Katalogu.

OİH; Klasör 57, Dosya H1, Belge1-4.

OİH; K.57, D.H1, B.1-6.

OİH; K.57, D.H1, B.1-8.

OİH; K.57, D.H1, B.1-15.

OİH; K.2, D.9, B.11-2.

OİH; K.10, D.46, B.14-1.

OİH; K.10, D.46, B.14-4.

OİH; K.57, D.273, B.9.

OİH; K.2, D.9, B.34-2a.

OİH; K.2, D.9, B.39.

OİH; K.49, D.233, B.36-1.

OİH; K.54, D.251, B.6-2.

OİH; K.42, D.189, B.5-1.

OİH; K.33, D.150, B.10-2.

OİH; K.57, D.H-1, B.1-61.

OİH; K.22, D.93, B.5-12.

OİH; K.9, D.42, B.8.

OİH; K60, D.286, B.2,2-5.

OİH; K.65 D.310, B.2-54.

OİH; K.58, D.279, B.10.

OİH; K.58, D.279, B.11-5.

OİH; K.58, D.279, B.14.

OİH; K.59, D.284, B.3-27.

OİH; K.63, D.304, B.14.

OİH; K.63, D.304, B.19-1.

OİH; K.60, D.291, B.76.

OİH; K.62, D.298, B.71-1.

OİH; K.62, D.297, B.18.

OİH; K.61, D.294, B.14.

OİH; K.64, D.308, B.26.

OİH; K.37, D.167, B.2.

2. Kitap ve Makaleler:

ARI, K. (2012). Türk Devrim Tarihi I. İzmir: İleri Yayınevi.

CHILDS, T. W. (1990). Trablusgarp Savaşı ve Türk- İtalyan Diplomatik İlişkileri. Çeviren Deniz Berktaç. İstanbul: İş Bankası Yayını.

DEĞER, M. (1998). Doktor Hüseyin Hüsnü Beyin Not Defterinden Trablusgarp Savaşı. İstanbul.

ERTUNA, H. (1984). 1911-1912 Osmanlı İtalyan Harbi ve Kolağası Mustafa Kemal. Ankara.

KURTCEPHE, İ. (1995). Türk-İtalyan İlişkileri (1911-1916), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.

KURTCEPHE, İ - BEDEN, A. (2006). Türkiye Cumhuriyeti I. Ankara.

MMZC, Devre: 1, Cilt: 1, İçtima Senesi: 4, 9. İnikad, 19 Teşrinievvel 1327 (1911).

MMZC, Devre: 1, Cilt: 1, İçtima Senesi: 4, 13. İnikad, 27 Teşrinievvel 1327 (1911).

MAZC, Devre: 1, Cilt: 1, İçtima Senesi: 4, 12. İnikad, 5 Teşrinisani 1327(1911).

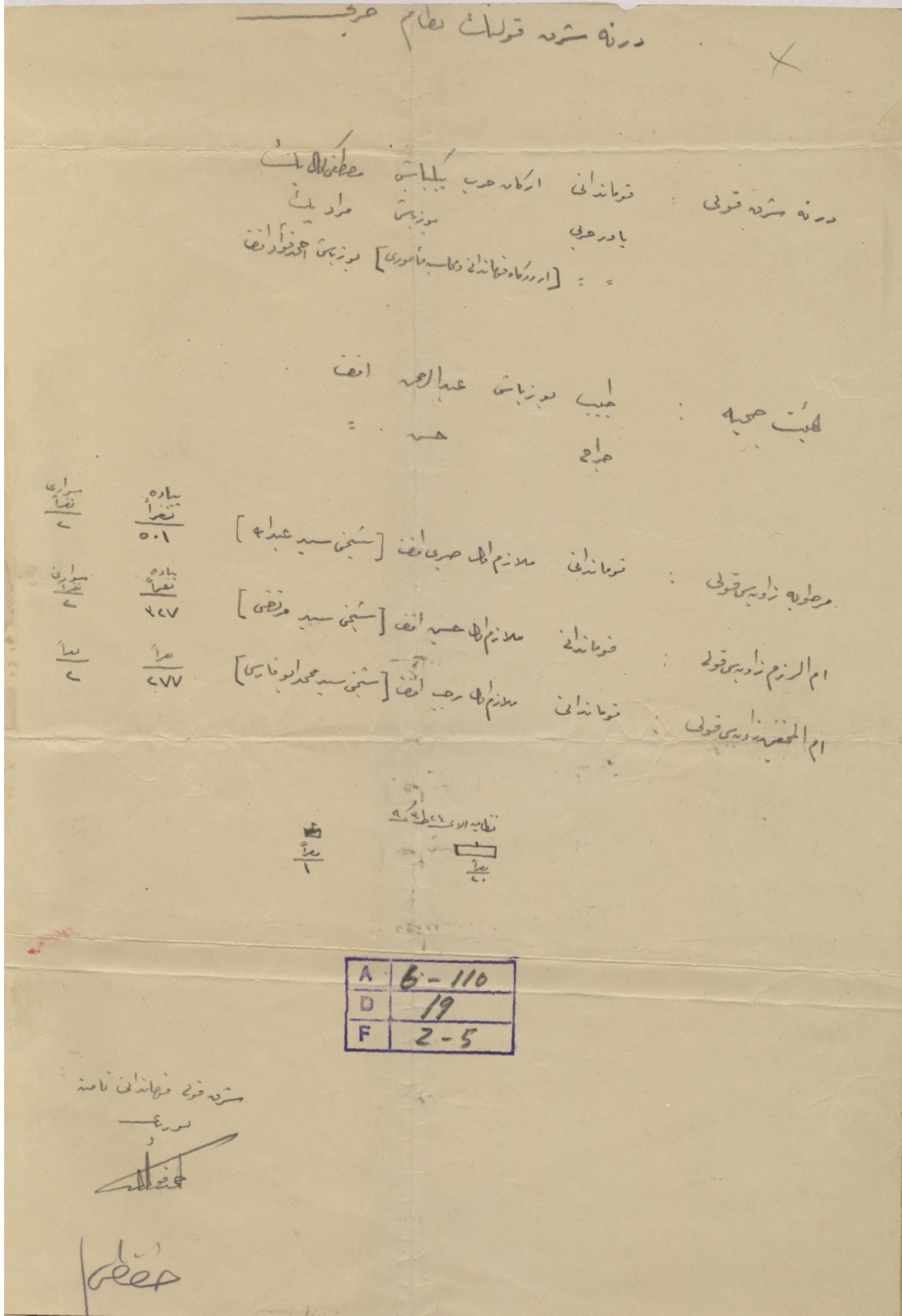
ORTAYLI, İ. (2011). "Bir Asır Sonra Trablusgarp Savaşı". Milliyet Gazetesi. 18 Eylül 2011.

SARAY, A. (2007). " Trablusgarp Savaşı'nda Sadece İtalyanlarla Savaşmadık". Milliyet Gazetesi. 05 Nisan 2007.

SÜRMEİ, S. (2012). Nuri (Killigil) Paşa'nın Trablusgarp Savaşı Hatıraları. Atatürk Dergisi. Erzurum Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını.

ŞIVGIN, H. (1987). "Mustafa Kemal'in İlk Savaşı Trablusgarp Savaşı". Cilt 4. Sayı 10. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri, 1911-1912 Osmanlı İtalyan Harbi, Deniz Harekâtı, (1980). 3'üncü Cilt. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Derne Şark Kolu'nun kuruluş cetveli

Kaynak: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Arşivi, Osmanlı İtalya Harbi Katalogu.

EK-2

TELEGRAMME تلغرافنامه

A	1/4
D	76
F	11

دولت علیه عثمانیه تلغراف اداره سی
ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN
L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie [نہ ۱۹۰۸]

Retransmission ou Expédition			RECEPTION				
سوق نومروسی No d'expédit.	کشیده اولتان مرکز transmis à	Date تاریخ	مأمور امضای Signature de l'employé	مأمور امضای Signature de l'employé	Date تاریخ	واسطه مرکزی Reçu de	سره نومروسی N° d'ordre
		H..... M.....			H..... M.....		

De..... Pour..... موردي.....

N°..... Mots..... Date..... H..... M..... تاریخ..... ساعت..... دقیقه.....

Vote..... Indic. éventuelles..... اشارت محتماہ.....

۲۲۷ ۲۵

۱۹۸

دردنه سرور قولا قوما انق ابقا اعموده اورو ایاہ حربہ سوسہ مطفی طال پو

دردنه قوما انق مور القدر اہ مطفی

بنفای عموم قوما درد

انور

دردنه سرور قوما انق ابقا اعموده اورو ایاہ حربہ سوسہ مطفی طال پو

دردنه قوما انق مور القدر اہ مطفی

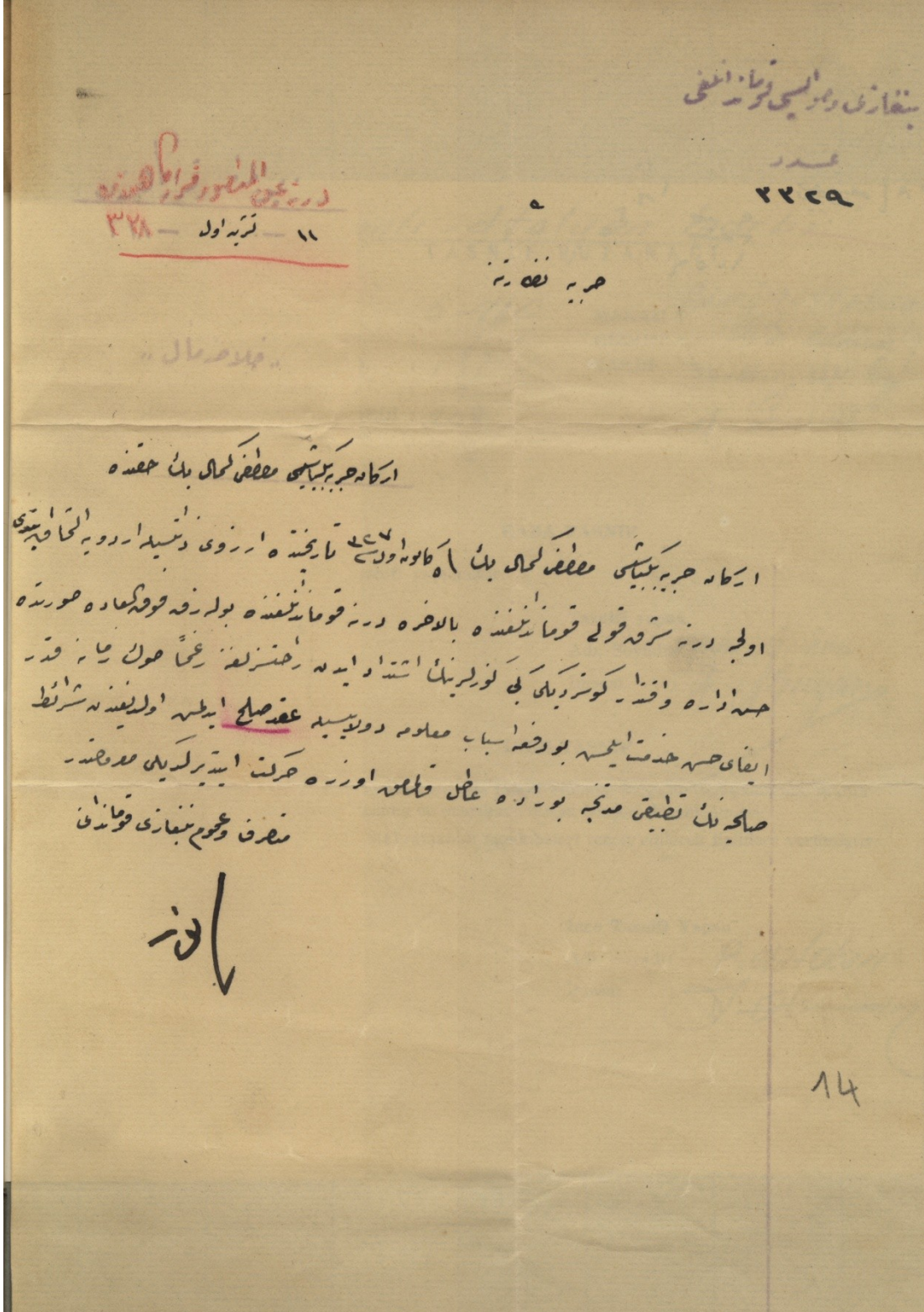
بنفای عموم قوما درد

انور

Binbaşı Mustafa Kemal'in Derne Komutanlığı'na atandığını bildiren telgraf.

Kaynak: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Arşivi, Osmanlı İtalya Harbi Katalogu.

EK-3

Derne Komutanı Mustafa Kemal'in Derne'den hareket ettirildiğine dair Bingazi Genel Komutanı Enver'in Harbiye Nezareti'ne gönderdiği yazı.

Kaynak: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Arşivi, Osmanlı İtalya Harbi Katalogu.

EXTENDED SUMMARY

My purpose in writing this article is to analyze process of occupation of Tripoli that is the last piece of land of Ottoman Empire in North Africa by handling within the frame of documents existing in General Staff Military History and Strategic Study Office Archive, Turco-Italian War Catalogue. Within this scope the article has been substantially written on the basis of documents and presented to the benefit of researcher. Particularly occupation movement of Italians and struggle and resistance that Major Mustafa Kemal performed in Derne has been written through evaluation of warfare reports and telegrams.

Italy that started to colonialism striving towards end of 19th century was late on this issue in comparison with many European states. England occupied Egypt, France to Algeria and Tunisia and Italians invaded Tripoli that is the last land of Ottoman in North Africa. This war that started on 29th September of 1911 upon invasion of Tripoli by Italy is also called as 1911-1912 Turco-Italian War (Ottoman-Italian War).

Italians encountered great resistances at where they were trying to land troops in the course of their attempts to occupy Tripoli. Heroism that Ottoman performs against the enemy that was extremely superior with respect to both power and weapon is quite outstanding although Ottoman has limited power in the region.

Although resistance performed against to Italians by military and local tribes since the beginning of the war became successful, it could not be sufficient to remove Italians from Tripoli completely. Italians were superior to Ottoman forces with respect to weapon, ammunition and they were outnumbering. Despite of superiority of Italy, Ottoman gain important successes in Ayn Zara, Zanzur, Kırkkarış and other battles and made an Italian plane crash through opening a fire from the ground.

Mustafa Kemal, together with his several friends going to Tripoli voluntarily likewise, fulfilled the duty given to them ideally in spite of all adverse conditions through reaching initially to Egypt and then Tobruk and Derne with difficulty in 1911. Captain Mustafa Kemal promoted to be a major on the date of 30th November 1911. Mustafa Kemal performed a successful battle in Tobruk on 22nd December and then went to Derne together with Captain Nuri Bey and other friends on 30th December 1911. Mustafa Kemal firstly became East Branch Commander in Derne on 1st January 1912 and then Derne Commander on 6th March 1912.

The battle combated in Derne on 17th September 1912 shows the heroism of Turkish soldiers in the region. In this battle, courage exhibited by regular army and militia troops was recorded in historical records and Ottoman artilleries compelled a battery of the enemy to withdraw from the war by combating against very superior artillery forces of the enemy. In spite of all these heroisms, Italy occupied Tripoli and hence Ottoman lost its last piece of land in North Africa.

Tripoli War is the first place where Mustafa Kemal exhibited his superior abilities in commandership and organizing. Mustafa Kemal departed from Istanbul together with Naci, Hakkı and Yakup Cemil on the date of 15th October 1911 with the name of Journalist Mustafa Serif secretly, and their money finished on the road and after Naci Bey gained two hundred English pounds from Ömer Fevzi Bey they could move on. Mustafa Kemal

became ill on the road, returned to Alexandria and stayed in hospital for fifteen days. Meanwhile, Nuri (Conker) and Fuat (Bulca) joined to them and they arrived at Tripoli through Egypt under difficult conditions.

Ottoman Empire War Minister Mahmut Şevket Pasha stated actions to be taken against starting occupation of Tripoli by Italy on the date of 26th September 1911 as followings were ordered; saluting with flag in the case of Italian fleet is seen in front of Tripoli, if artillery crashes saluting with artillery, visits to be carried out by highest-ranking officer should be responded kindly. In the case of Italian admiral lands troops, a notice should be made immediately by replying them as a directive will be taken from Istanbul, if they do not accept and insist on landing troops it should be prevented without weapons, if they use weapon, it will be responded with weapons and landing troops by them must be prevented. If Italian fleet opens fire on rampart, it will be responded, our soldiers will defend our castles to the last, they will not avoid sacrificing their lives definitely and they will try to defense of the city by this way. Indeed, a great resistance was put up against first occupation movement of Italians in the region, but because of insufficiency of handled weapon and material this resistance could not last long. Derne Governor Mukbil Bey sent a telegram to War Ministry regarding occupation of Benghazi and Tobruk by Italians on the date of 24 October 1911 and notified that Italians landed troops on Tobruk, Derne and Benghazi and occupied and declared a state of siege.

Benghazi General Commander Enver Bey informed that Derne Commander Mustafa Kemal moved to Istanbul from Derne because the peace had been made in the telegram he sent to War Ministry on 24th October 1912. It is stated that Mustafa Kemal performed extraordinary services and management in firstly Derne East Branch Commandership duty and Derne Commandership duty. In this telegram it is stated that he provided very good services in spite of increasing disorders in his eyes and Derne Commander Mustafa Kemal is returning to Istanbul with Accountant Adem Bey nickname.

Ottoman Empire consented to peace with Italy at the end of this war and treatment was signed in Ouchy city of Switzerland on 15 October 1912. According to this treatment; Ottoman Empire withdrew its forces in Tripoli and left here to Italians, Ottoman took rights of Muslims on Tripoli under protection, Italy occupied Dodecanese temporarily. At the end of this war, Ottoman Empire lost last lands in North Africa and Italian colonialism started in North Africa, balance of forces was broken in East Mediterranean and hence Italy became a state that has influence in the region.